

Rudolf Steiner

Súbor prednášok sa konal v r. 1922 -23 v Dornachu vo Švajčiarsku pre robotníkov pracujúcich pri stavbe budovy Goetheana.

Tento cyklus nesledoval nijaký zámer, téma jednotlivých prednášok bolo viac menej ľubovoľné, podľa spontánnych otázok kladených zhromaždenými robotníkmi na začiatku prednášky. Obsah hodinových prednášok bol teda vždy improvizovaný a jednotlivé prednášky na seba nenadväzovali. Názvy jednotlivých prednášok boli pripojené neskôr zapisovateľom. Ani názov cyklu "O zdraví a chorobe" nevystihuje zámer prednášajúceho, ale skutočnosť, že prevažovali otázky tohto druhu.

Svedomie - Nezrodenosť a nesmrteľnosť Náuka Aristotelova a katolíckej cirkvi

RS: Nuž páni, ak máte dnes niečo na srdci, alebo sa chcete pýtať, tak prosím, aby ste tak urobili.

Otázka: Niečo podivuhodného, čo má človek v sebe, je svedomie. Človek na to myslí než niečo urobí aj keď na veci ktoré sa stali už viac nemyslí, predsa vie, že má svedomie.

RS: Zaujímavá by bola aj otázka, či môže byť svedomie tiež umŕtvené, či na neho môžeme zabudnúť. Ak prihliadneme k tomu, aké dnes ľudstvo je, museli by sme vlastne predpokladať, že u väčšej časti ľudstva je svedomie umŕtvené. Pozrite sa, je to vlastne veľká otázka, ktorá súvisí s tým čo sme si povedali v predošlých prednáškach. Snažil som sa Vám vysvetliť, v príslušnom poradí, ako je v človeku, okrem hmotného tela, obsiahnuté éterické telo, astrálne telo a organizácia ja, mohli by sme tiež povedať telo ja. Tieto štyri články má živý človek. Teraz si predstavme, aký vlastne človek je keď zomrie. Keď človek spí, tu na lôžku zostáva ležať jeho telo fyzické a telo éterické. Astrálne telo a ja z tohto tela fyzického a éterického vyjdú akosi von. Keď človek zomrie, potom z článkov, ktoré človek má, je odložené len telo fyzické, ktoré je potom naozaj samotným telom fyzickým. Tri ostatné články, telo éterické, astrálne a ja, vyjdú z tela fyzického von. Telo éterické zostáva ešte niekoľko dní spojené s ja a s astrálnym telom, potom sa však odlúči a človek žije ďalej v duchovnom svete, prostredníctvom tela astrálneho a ja. To, čo o tomto duchovnom svete, v ktorom budeme po smrti, vieme, to sme tu na zemi vybádali duchovnou vedou. V tele astrálnom a ja teda zem opúšťame nahor do duchovného sveta, a v tele astrálnom a ja sa dolu na zem opäť vraciame. Ako ideme životom na zemi od narodenia k smrti, tak ideme životom v duchovnom svete od smrti k narodeniu. Na zemi opäť priberáme fyzické telo, ktoré je nám dané rodičmi atď. Skôr než prišiel človek sem dole na zem, bol duchovnou bytosťou, ktorá zostúpila z duchovného sveta. To je mimoriadne dôležité, aby človek vedel, že prichádza z duchovného sveta dole na zem vo svojom astrálnom tele a ja. Inak by nemalo zmysel aby človek vôbec hovoril o duchu. Človek by o duchu nemohol hovoriť, keby v duchu nikdy nežil.

Kedysi ľudia na zemi nehovorili o tom čo bude po smrti, o živote po smrti, ako o ňom hovoria dnes. Hovorili však o živote predchádzajúcom životu na zemi. V starých dobách bolo pre ľudí oveľa dôležitejšie myslieť nato, že skôr než sa stali pozemšťanmi, boli dušami. Nuž o vývoji ľudstva na zemi, o tom sme hovorili ešte málo; Dnes si o tom niečo povieme. Keby sme išli povedzme 8 až 10 tisíc rokov naspäť, našli by sme tu v Európe veľmi pústy život, veľmi pústu zem. Naproti tomu v

Ázii bol život mimoriadne vyvinutý. Dnes je v Ázii krajina, ktorú nazývame India. Tu je ostrov Ceylon, hore mohutná rieka Ganga a tu hore Himaláje.. Indovia mali pred 8.tis. rokmi vysoko vyvinutý duchovný život. Keby sme sa vtedajších ľudí opýtali, ako sa sami nazývajú, tu by nám odpovedali: "My sme synovia bohov!" Na otázku, čo sú keď spia, by odpovedali: "Keď sme v bdelom stave, sme ľudia, keď vojdeme do spánku, sme bohovia." Byť bohmi, znamenalo byť inými ako v bdelom stave, byť v duchovnom svete, byť viac duchovný. Nič viac.

Títo ľudia mali obzvlášť vysokú duchovnú kultúru a preto pre nich nebolo tak dôležité hovoriť o živote po smrti, ako o živote pred narodením, o živote medzi bohmi, ako hovorili. Po kultúre týchto ľudí však nezostali žiadne vonkajšie dokumenty, pretože ony veľké básnické diela, ktoré nazývame "Védy", bola napísané až v omnoho neskoršej dobe. Pojem "Védy" je množné číslo od "véda" slovo (sv. učenie). Starí Indovia hovorili: "Slovo je dar ducha!" A to čo je napísané vo védach, to je to, čo v ich dobe ľudia ešte vedeli z iného sveta. Toho však už bolo podstatne menej ako pred 8. tis. rokmi pr. Kr. Predsa však v tom čo stojí vo Védach vidíme, že ľudia ešte dobre vedeli, že než človek zostúpil na zem, bol v duchovnom svete. 6.tis. rokov pr. Kr. je táto duchovná kultúra už menej vyvinutá. V Indii kultúra upadá. Avšak tu na severe, na mieste neskoršej Perzie, sa z tejto "Praindickej" kultúry vyvinula nová kultúra "Praperzská". V kultúre Praindickej bol pozemský život veľmi málo cenený. Ľudia si vážili len duchovného života. Cítili sa byť vyhnaní z duchovného sveta a to, čo bolo na zemi im nepripadalo dôležité. Praperzská kultúra však bola celkom iná. Zem tu prvýkrát došla určitého ocenenia, život na nej bol zohľadnený. Praperžania si povedali: "Áno, svetlo je veľmi cenené. Avšak zem so svojou temnotou je tiež veľmi cenná."

Tu sa zvolna utváral názor, že zem, ktorá je nemenej cenná, zápasí s nebom. Zápas neba so zemou, sa počas 2. až 3.tis. rokov vyvinul vo svetový názor, ktorý mal pre týchto ľudí osobitnú dôležitosť. 3 alebo 4 tis. rokov naspäť, prejdeme odtiaľ z Arábie do Afriky, kde tečie rieka Níl. Egypťania a tiež tí, ktorí tu sídlili v Ázii viac na západ smerom k Európe, tí mali zem ešte radšej než Praindovia a Praperžania. Egypťania stavali ohromné pyramídy. Avšak viac než stavbou pyramíd sa zaoberali upravovaním Nílu, ktorý svojimi každoročnými záplavami prinášal vždy novú úrodnú zem. Aby zvýšili v každom smere úžitok z tejto rieky, upravovali jej kanály a na tento účel vyvinuli tzv. "geometriu" (zememeračstvo). Slovom, ľudia mali zeme stále radšej a radšej a v miere v ktorej sa k nej stále viac prikláňali, strácali vedomie toho, že na ňu prišli z duchovného sveta a v tej miere pre nich bolo dôležitejšie vedomie, že človek žije po smrti. Kým Praindický človek sa obzeral naspäť, pred svoje zrodenie, Egypťan hľadel ďalej, za svoju smrť. Istota človeka prichádzajúceho na zem z duchovného sveta, bola istotou samozrejmej nesmrteľnosti a Praindovia preto nemysleli toľko na posmrtný život. Avšak Egypťania tiahnuci k zemi, nemali vedomie nesmrteľnosti na základe svojho duchovného pôvodu a z ich neistoty sa konečne vyvinul obrovský strach pred smrťou, pred ktorým sa človek utiekal k viere v posmrtný život. Strach pred smrťou nie je starší ako 3 až 4 tis. rokov. Praindovia a Praperžania ho ešte nepoznali. Egypťania už úzkostlivo mumifikovali svoje fyzické telá v domnení, že ak udržia pohromade telo, zostane pohromade aj duševno, a to tak dlho, pokiaľ má telo na zemi. Uchované telo malo chrániť duševno, aby neutrpelo nejakú škodu. To je strach pred smrťou. Ľudia i za pomocou látok zeme sa zúfalo snažili ovplyvniť nesmrteľnosť. Napriek tomu Egypťania vedeli ešte mimoriadne veľa, čo sa neskôr úplne stratilo.

Ďalší národ, ktorý je nám obzvlášť nápadný, trochu severne od Egypta, sú Gréci, ktorí už úplne zabudli na život pred svojím zrodením, o ktorom vedeli len jednotlivci vyškolení v mystériách. V gréckej civilizácii bol úplne zabudnutý duchovný život pred zrodením. Gréci najviac priľnuli k pozemskému životu. Preto sa aj v Grécku (4. st. pr. Kr.) vynoril filosof Aristoteles, s ktorým sa už blížime kresťanskému letopočtu.

Aristoteles prvý vyslovil názor, ktorého tu predtým nebolo: "Keď sa človek ako dieťa narodí, narodí sa tu nielen jeho telo, ale aj jeho duša. Duša človeka sa rodí s telom, ďalej je však nesmrteľná, lebo po smrti zostane ďalej v duchovnom svete." Aristoteles je totiž predstaviteľom zabudnutia všetkého, čo bolo múdrosťou v starých dobách a preto vytvoril onen zvláštny názor, že sa duša rodí súčasne s telom.

Pretože po smrti má duša človeka za sebou iba jeden pozemský život, musí večne pozeráť späť na to, čo je týmto jediným pozemským životom. Pomyslíme len, čo je to za hrozný názor! Keď vykoná niekto na zemi niečo zlé, tu sa mu už po celú večnosť nedostane príležitosti čokoľvek napraviť. Naopak, neustále sa musí pozeráť naspäť, neustále musí vidieť obraz svojho zlého činu. Taký je Aristotelov názor.

Potom prišlo kresťanstvo, ktorému aj celkom v prvom storočí ľudia ešte trochu rozumeli. Keď však kresťanstvo prijala rímska ríša a to sa v Ríme pevne usadilo, tu už ľudia kresťanstvu nerozumeli. Teraz sa schádzali kresťanské koncily, na ktorých vysokí cirkevní hodnostári stanovili, čo má alebo nemá stádo veriacich veriť. Tu sa utvoril názor: Sú pastieri a ovce. Úlohou pastiera je vybrať vhodnú pastvu.

Na ôsmom koncile bola viera, že človek žil pred svojím narodením v duchovnom svete, vyhlásená za kacírstvo.

V kresťanstve sa teda stali staré Aristotelove názory cirkevnou dogmou!

Ľudstvo tým bolo doslova donútené k nevedomosti o svojom pôvode, ktorý mu bol zakázaný.

Potom prišiel materializmus, ktorý hlása revolučnú myšlienku: "Duša sa rodí s telom!" a "Duša nie je nič iné ako telo!" Toto bolo vyslovené v opozícii k cirkvi. Ľudia sa domnievajú, že ako materialisti stoja mimo cirkev. Avšak nikdy by sa materialistami stať nemohli, keby cirkev nezakázala a neodstránila poznanie ducha. Na 8. všeobecnom ekumenickom koncile v Konštantinopole, bol cirkvou odstránený duch a tak to zostalo po celý stredovek. Preto až teraz musíme prísť s duchovnou vedou, aby sme človeku ukázali jeho pôvod, aby človek sám prišiel na to, že tu bol ako duša skôr ako sa dostal na zem. To je to dôležité, to je nesmierne dôležité! Keď sledujeme vývoj ľudstva na zemi, tu vidíme celkom jasne, že tu bolo pôvodne poznanie o tom, že skôr ako človek zostúpil dolu na zem, bol v duchovnom bytí. Toto poznanie potom pomaly upadalo do zabudnutia, až bolo úradne odstránené uznesením koncilu. Čo to znamená? Človek ktorý vedel, že zostúpil na zem z duchovného sveta, si o tom nepriniesol len akési hmlisté vedomie či všeobecné poznanie. Priniesol si sem dole tiež vedomie, že tam žil s inými bytosťami. Tu rozlišoval: "Čo mám robiť tu na zemi, to nazerám z toho čo sú tieto pozemské veci. Čo mám inak robiť to mi hovorí môj pôvod. Tu si len potrebujem upamätať, čím som bol pred svojím zrodením." Ľudia si svoje mravné impulzy, priniesli sem dolu na zem z duchovného sveta. **Na otázku čo je dobré a čo zlé si vtedajší človek odpovedal: "Dobré je to čo chcú bytosti, s ktorými som bol ako som prišiel na zem. Zlé je to, čo tieto bytosti nechcú."**

To si mohol povedať každý sám!

Keď na to ľudia zabudli, stalo sa v Grécku niečo pozoruhodného. Tu Aristoteles povedal: "Duša sa rodí s fyzickým telom!" Ľudia teda už nemajú tušenie o tom, že žili pred svojím narodením, ale tvrdí, že ich pred tým ešte nebolo. Lenže to, či o tom viem alebo neviem, to na skutočnosť nemá žiadny vplyv. Môžem síce tvrdiť, že za mnou stôl nie je, ak ho nevidím, ale ak budem cívať narazím na neho! Stôl je tu, nech s tým súhlasím alebo nesúhlasím! Život pred zrodením je tu takisto aj keď v neho neveríme. Môžeme to však tušiť. A tak to ľudia predsa len pociťovali. V Grécku toto tušenie začali nazývať "svedomie".

Pojem "svedomie" sa prvýkrát objavuje asi v 5. st. pr. Kr.

Pred tým však neexistoval. Pojem "svedomie" teda pochádza odtiaľ, že ľudia ešte pociťovali niečo, čo už zabudli, "pocit predzemskeho života". Ľudia v sebe cítia život pred narodením, ale nestarajú sa o neho. Toho sa chopila cirkev a povedala: "Vy predsa neviete čo máte robiť. To ovce nevedia, to vedia len pastieri. Tu cirkev vypracovala príslušné predpisy ako spravovať ľudské svedomie. Aby teda mohlo byť spravované to, čo človeku z ducha zostalo ako svedomie, bolo ešte potrebné na niektorom z koncilov tohto ducha odstrániť. Teda preč s duchom: "Nie, nič tu z človeka nebolo, než sa narodil tu na zemi. Duša sa rodí s telom! Kto tomu neverí prepadá diablu. Avšak my cirkev, my vieme ako to vyzerá v duchovnom svete a čo má človek robiť na zemi! "Tak sa cirkev zmocnila svedomia.

To možno doložiť v jednotlivostiach:

Ešte v 19. storočí sa to prejavovalo niekedy celkom strašným spôsobom. Tu žil napr. v 30. až 40. rokoch v Prahe nejaký Smetana, syn katolíckeho kostolníka, ktorý bol prirodzene zbožným katolíkom. Ten bol presvedčený, že človek má veriť len to čo mu predpisuje cirkev a čo cirkev predpisovala, to tiež vedel o duchovnom svete. Tento Smetana mal syna a pretože ľudia vtedy boli ctižiadostiví, poslal svojho syna do gymnázia. Avšak v pražských gymnáziách sa v 19. st. žiaci veľa nenaučili. Bolo to už tak, že kto sa chcel vôbec niečomu naučiť, musel sa stať kňazom. Tak aj mladý Smetana. V Prahe a v ostatnom Rakúsku tomu bolo tak, že učiteľmi na vysokých školách boli kňazi. Stalo sa však, že ten, ktorý mal iných učiť, čítal aj iné knihy než aké mu boli predpísané cirkvou, a pomaly upadol do pochybností, hlavne u vyššie uvedenej dogmy:

"Ako je to kruté, že sa človek musí narodiť, prežiť svoj život, prejsť smrťou a večne sa potom pozerať na to čo zlého urobil, bez toho, aby mal najmenšiu možnosť sa polepšiť!" Tento muž býval v rádovom dome. Keď sa stal učiteľom, bolo mu tu trochu tesno a presťahoval sa do svetského bytu. Stále viac sa začítal do Högela, Schellinga apod., ktorí podávali aspoň počiatok niečoho rozumného. Tu upadal stále viac do pochybností o tzv. večnom treste zatratenia, v ktorom podľa Aristotela musí zlý človek po svojej smrti večne žiť vo svojej zlobe. Tomuto Smetanovi sa vyjasnilo, čo nebolo ostatným ľuďom jasné. Totiž, že **absolútne nie je pravdou, že náuka o večných trestoch je náukou kresťanskou, ale, že pochádza od Aristotela.**

Tu začal, písal sa rok 1848, učiť niečo čo nesúhlasilo úplne s učením cirkvi. Najskôr dostal výhražnú výstrahu, v podobe ohromnej litánie písanej po latinsky, v ktorej mu bolo naznačené, že sa má kajúcne vrátiť do lona cirkvi. Skutočnosť, že učil niečomu ovce, čo nebolo predpísané pastiermi, vzbudila nemalé pohoršenie. Na tento prvý latinský list Smetana odpovedal, že považuje za pokrytectvo hovoriť niečo iné než o čom je presvedčený. Na to prišiel druhý latinský list, ktorý varoval ešte dôraznejšie. A keď na tento neodpovedal, lebo to nemalo žiadny zmysel, tu bolo jedného dňa vo všetkých kostoloch v Prahe oznámené, že sa má konať dôležité zhromaždenie, na

ktorom má byť jedna zo stratených oviec, ktorá sa dokonca stala pastierom, vylúčená z cirkvi. K tým čo roznášali oznámenie, patrili tiež starý kostolník Smetana, ktorý zostal zbožným katolíkom. Teraz si môžete predstaviť, čo to pre tohto otca znamenalo. Pred celou Prahou bude jeho syn zatratený, naveky vylúčený z cirkvi atď, a on otec, musí o tom roznášať oznámenia. Áno, nikdy nebol kostol tak plný ako onoho dňa. Všetky kostoly v Prahe boli zaplnené. Zo všetkých kazateľníc bolo hlásané, že odpadlík Smetana bude vylúčený z cirkvi. V Smetanovej rodine bola dedičná dispozícia k tuberkulóze. Následkom oboch (udalostí i onoho sklonu) zomrela zármutkom Smetanova sestra. Potom zomrel otec a konečne podľahol zármutku i syn. Avšak to nie je tak dôležité. Tu záleží na tom, že onen Smetana odmietol hlásať učenie o večnosti pekelných trestov. Tu záleží na tom ako tú vec chápal!

To všetko súvisí s vývojom idey "svedomia" ľudstva. Lebo to čo si človek uchová zo života predzemskeho, to v ňom žije a prihovára sa ako hlas svedomia. Svedomie nemôže mať svoj pôvod v látkach zeme. Niektorí majú napr. nejakú neodolateľnú žiadosť. Sú to látky v jeho tele, látky zeme, ktoré ho tu pudia a zvierajú, aby uspokojil tento chťič. Svedomie mu však povie: ty musíš tento chťič prekonať!

Keď máme mať za to, že toto svedomie pochádza z tela, potom je to to isté, ako by sme chceli ísť súčasne dozadu i dopredu. Svedomie patrí človeku samotnému, nosí ho v sebe. A čo by mu bolo platné všetko to svedomie, keby prešiel smrťou a potom naveky smel len brať svoje zlé? Tu by svedomie nemalo žiadny zmysel. Zemský človek povie: "To ja chcem robiť, to si ja prajem!" Svedomie mu hovorí: "To by si nemal robiť!" Svedomie hovorí inak, pretože pochádza z večného človeka. A potom keď človek odloží fyzické telo, tu spozoruje: "Ty sám si to, čo v tvojom svedomí vždy prehováralo, lenže si si to vo svojom pozemskom živote neuvedomoval. Teraz si prešiel smrťou, teraz si sa stal svojím vlastným svedomím. Svedomie je teraz твоjím telom, s tým budeš žiť ďalej po smrti." Svedomie bolo úplne zle pochopené. Svedomiu musíme pripísať aj vôľu.

Veľkí učenci stredoveku boli vystavení mimoriadnemu tlaku, keď v predzemskej živote sa nesmeli veriť. V takom rozpore so skutočnosťou žil napr. veľký mysliteľ stredoveku, Tomáš Akvinský (1225 - 1274). Ako katolícky kňaz sa musel prispôbiť tomu čo predpisovala katolícka cirkev:

"Keď človek zomrie, naskytá sa mu pohľad len na jeho zemský život. Neustále až do všetkej večnosti, a nikdy inak!"

Veľký mysliteľ však musel niečo také dôsledne domyslieť. K akému záveru teda dospeje Tomáš Akvinský? Pre celú večnosť pripisuje človeku len rozum, a žiadnu vôľu! Človek sa musí po smrti pozeráť späť a nemôže na tom už nič meniť. Keď vykonal kto na zemi čo zlého, musí sa na to večne pozeráť. Keď vykonal čo dobrého, pozerá sa na to dobré. Je tu teda len poznanie, a žiadna vôľa. To bolo pripísané duši. Týmto názorom sa Tomáš Akvinský stal jedným z najväčších aristotelikov stredoveku. V skutočnosti sa človek po smrti pozerá na to, čím pred svojou smrťou bol v dobrom a zlom, avšak vôľou ktorú má, sústredí všetku duševnú silu k tomu, aby to zmenil! Tak dochádza k tomu, že v duchovnom svete človek vidí, čo sa malo iného diať a potom to príde samo od seba, že chce opäť dolu, aby to napravil. Prídene, že zase prídu chyby. Avšak následne prichádzajúcimi životmi človek nakoniec predsa len dosiahne svojho cieľa, dokonalého vývoja.

To, k čomu bol v stredoveku nútený Tomáš Akvinský, totiž veriť len na poznanie, nie

na vôľu človeka, to je nutné označiť za príčinu vlny nevôle voči poznaniu v 19. storočí. Ľudia neprešliadli. Ich odpor voči poznaniu pramení z dogmy o večnom zatratení, večnom pekelnom treste. Tak tomu bolo napríklad u Schopenhauera, ktorý prejavoval všemožnú nechť k poznaniu a všetko pripisoval len vôli. Avšak aj tento extrém je pošetilosťou, lebo ak pripisujeme všetko vôli, potom je táto vôľa veľmi nerozumná (bez poznania). A tejto slepej vôli pripisoval Schopenhauer celé stvorenie sveta. Preto myslitelia 19. storočia prišli aj do ťažkých rozporov a vnútorných konfliktov, ako vyššie spomínaný Smetana. Takých ľudí bolo však veľmi veľa. Človek má svoje svedomie ako svoje dedičstvo z predzemskeho života. V jeho svedomí hovorí duch. To čím sme už boli pred zemskej životom, to bolo vložené do tkaniva fyzického tela a to prehovára vo svedomí. Až smrťou odložíme telo, potom bude svedomie v duši hovoriť ďalej. A táto duša nebude bezmocná, ale bude mať vôľu a bude chcieť a bude môcť naprávať a zlepšovať, a preto bude musieť byť naďalej aktívna.

Kresťanská dogmatika nemá túto vnútornú silu ľudskej duše, ktorá je schopná a má možnosť tvoriť, ktorá ani zďaleka nie je odsúdená k pasívnej odovzdanosti voči konečnej príčine a jej nekonečným následkom v podobe večného zatratenia.

Keby ľudská vôľa dostala príležitosť len v jedinom živote a ďalej sa už duševný život odohrával len vo forme poznávanie následkov prameniach z jej uplatnenia, v rozume ktorý chce po celú večnosť pozerať len na zlobu či dobro pozemského života vôle, potom je potrebné sa pýtať :

Kde sa vzala táto pozemská vôľa a kam sa po smrti podela?

Prvým materialistom bol vlastne ten, kto stanovil dogmu, že sa duša rodí s telom.

Prvým materialistom bol vlastne Aristoteles!

V človeku vždy ostáva niečo z predchádzajúceho života na zemi, čo síce presne nepozná, ale napriek tomu to v ňom väzí. A to je svedomie. Keď človek pri smrti odkladá svoje telo, žije vo svojom svedomí ďalej. Až do nasledujúceho zrodenia je človek v podstate vzatý čistým svedomím. Keď sa človek zrodí opäť vo vonkajšom svete, hovorí v jeho vnútri svedomie ako akýsi vnútorný hlas. Človek sám je vlastne tým, kto vytvára svoje nové životy na zemi. Raz je svedomie v človeku, potom človek vo svedomí. Keď je človek mimo, je svedomie vnútri, ak je človek vnútri, je svedomie mimo. Nad takýmto výkladom sa však rozčuľuje ono učenie, ktoré nechce človeku priznať vôbec žiadnu úlohu, ktoré v človeku vidí len pasívne stvorenia. Avšak človek nie je iba stvorením, ale sú v ňom tvorivé sily. Človek je tiež tvorivým. A k tomu najtvorivejšiemu v ňom patrí svedomie, lebo ono je tým, čo nám ako svetlé dedičstvo zostalo z predzemskeho života, čo opäť vynášame von, keď prejdeme smrťou. Proti tomu sa stavia to, čo má doteraz moderná veda od cirkvi. Z Ríma prichádzalo vždy len to, čo bolo na jednej strane logické a na druhej strane materialistické. To potom prevzali moderné národy. Ale v nemčine je tu predsa pozostatok onoho starého poznania.

Ak sa pozrieme dnes do Ázie na Sibír, vidíme tu dnes veľmi riedko obývanú krajinu. Kedysi tu však bolo osídlenie husté. Tamojšie rieky boli oveľa vodnatejšie atď. Sibír je vlastne krajina, ktorá zvolna vysychá, dvíha sa. Ľudia ju opustili, išli ďalej na západ do Európy. S nimi prišlo do Európy veľa predstáv Ázijských a tieto žijú ďalej v európskych jazykoch. Čím ďalej ideme na západ, tým menej nachádzame predstáv o svedomí. Avšak práve toto slovo "svedomie" (Gewissen) ukazuje, že u ľudí, ktorí ho vytvorili, existoval pocit niečoho, čo sa v človeku nachádza.

Čo vlastne znamená slovo "Gewiss"? Pokiaľ sa týka obsahu, vieme už, že ide o dedičstvo predzemskeho života. Pokiaľ ide o slovo samotné, vystihuje jeho forma postreh z pozemskeho života: Čo bude zajtra, - za rok atď, to je neisté, neurčité. Že však človek má ducha, ktorý tu bol pred pozemským životom a bude tu i po ňom, to je "isté". Gewiss = isté! A s touto istotou (Gewiss-sein) súvisí slovo svedomie (Gewissen) a to je to najistejšie (allergewisseste) čo môže byť. Takže v slove svedomie sa už poukazuje na to, čo je v človeku večné. A je veľmi významné, že svedomie obsahuje niečo iné než obsahuje, napr. francúzske "conscience", označujúce niečo, čo sa "súčasne vie", čo sa na zemi zlučuje dohromady s pozemským poznaním. Označenie Gewisseste je podstatne určitejšie, to je to najurčitejšie čo môže byť, niečo úplne isté! A úplne isté je, že človek na zemi verí nielen na život po smrti (názor Aristotelov a cirkvi), ale tiež vyvíja vôľu, aby stále lepšie a lepšie tvoril, neustále znovu a znovu z ducha zem zlepšoval a lepšie utváral, že teda po smrti žije rovnako tak vôľa ako žije poznanie. U Tomáša Akvinského však žije výlučne poznanie. Nie je absolútne potrebné znižovať osobnosť Tomáša Akvinského, pretože učil niečo také v 13. storočí, že učil to, čo sa vtedy jedine smelo učiť. Dnes by to určite neučil.

Niečo iné však je, keď prikáže Lev XIII všetkým učencom a kňazom katolíckej cirkvi v 19. storočí, aby učili len to, čomu učil Tomáš Akvinský v 13. storočí, alebo ak zakladá sa dnes Tomášovská spoločnosť. Tak stoja a pôsobia tieto veci vo svete proti sebe. Tak napr. Tomášovská spoločnosť v Paríži, vedie ľudí naspäť a naproti tomu anthroposofická spoločnosť učiaca tomu. prítomnému, tomu, čo je v človeku dneška. A predovšetkým je dôležité, ak pozorujeme niečo také ako svedomie, že to poukazuje na to večné v človeku. Tomu večnému však nemôžeme správne rozumieť, ak neprizeráme ak predzemskeho životu, ak hľadáme len na to, čo vzniklo vlastne až v egyptskej dobe, ak hľadáme len k posmrtnému životu, ako k tzv "nesmrteľnosti". Pozrite sa, až tu, pred 3. alebo 4. tisícročiami, začali ľudia hovoriť o tom, že sú nesmrteľní, že neumierajú súčasne ako duša, keď umiera telo. Predtým však ľudia hovorili, že sa ako duša nezrodili tak, ako sa rodí telo. Mali preto výraz, ktorý by sme dnes mohli preložiť ako "nezrodení".

Môžeme teda povedať:

Nezrodenosť je jednou stranou mince.

Nesmrteľnosť je druhou stranou mince.

Súčasný ľudský jazyk nemá už iného slova ako "nesmrteľnosť". Slovo "nezrodenosť" sa musí ešte len znovuobjaviť! Potom budeme môcť povedať:

Svedomie je v človeku to, čo sa nerodí ani neumiera.

Potom budeme môcť správne oceniť svedomie, pretože svedomie má pre človeka význam len vtedy, ak ho dokáže človek správne oceniť.

V sobotu o deviatej hodine budeme pokračovať.